

Opetus- ja kulttuuriministeriö
PL 29
00023 Valtioneuvosto

ESITYS SAAMELAISTEN VARHAISKASVATUSPALVELUJEN, KULTTUURI- JA KIELIPESÄTOIMINNAN TURVAAMISEKSI JA KEHITTÄMISEKSI VUONNA 2017

Saamelaiskäräjät esittää kunnioittavasti, että opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alalla osoitetaan saamelaisten varhaiskasvatuspalvelujen, kulttuuri- ja kielipesätoiminnan turvaamiseksi ja kehittämiseksi valtionavustuksena yhteensä 4 790 000 €, josta

- **Saamenkielisten varhaiskasvatuspalvelujen turvaamiseksi koko maassa myönnetään 2.400.000 € saamelaiskäräjien kautta maksettavaksi palvelujen järjestäjille.**
- **Saamelaisen varhaiskasvatus- ja kielipesäohjaajan virkojen perustamiseksi Saamelaiskäräjien yhteyteen osoitetaan 170.000 €.**
- **Saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoimintaan osoitetaan vähintään 2.220.000 €.**

Saamelaiskäräjät perustelee esitystään seuraavasti;

1) SAAMENKIELISTEN VARHAISKASVATUSPALVELUJEN SAATAVUUDEN TURVAAMINEN

Saamenkielisillä varhaiskasvatuspalveluilla on merkittävä rooli saamen kielten ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Saamelaislasten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteuttamiseksi saamenkielinen päivähoito tulee suunnitella ja toteuttaa saamelaisten omista lähtökohdista saamelainen kulttuuritausta, perinteiset arvot sekä elämänmuoto ja ajattelutapa huomioiden sekä järjestää omassa kieliympäristössä. Saamenkielisessä päivähoitossa saamelaisella lapsella tulee olla mahdollisuus oppia, ylläpitää ja kehittää omaa kieltään, omaksua saamelaisia tietoja, taitoja, tapoja ja arvoja sekä kasvaa oman kulttuurinsa jäseneksi..

Valtion talousarviossa on vuodesta 2014 alkaen ollut erillinen määräraha (120 000 €) opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokassa saamenkielisen päivähoiton turvaamiseksi saamelaisten kotiseutualueella. Rahoitus on riittämätön saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten varhaiskasvatuspalvelujen järjestämiseksi. Saamenkielistä päivähoitoa ei ole saatavissa sisällöltään sellaisena ja siinä laajuudessa kuin saamelaisperheet sitä tarvitsevat.

Saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella asuvat saamelaislapset ovat omakielisten ja kulttuuristen palvelujen osalta heikossa asemassa. Tästä johtuen kotiseutualueen ulkopuolista saamenkielisen päivähoiton järjestämistä tulee tukea samoin perustein kuin kotiseutualueella. Rahoituksen ulottaminen myös kotiseutualueen ulkopuolelle parantaisi siellä järjestettävän saamenkielisen päivähoiton laatua, koska saamelaiset voisivat silloin merkittävästi itse vaikuttaa päivähoiton järjestämistapaan.

Saamenkielistä päivähoitoa järjestettäessä on otettava huomioon saamen kielen asema perustuslaissa ja kansainvälisissä sopimuksissa erityistä suojaa nauttivan pienen vähemmistönä olevan alkuperäiskansan äidinkielenä, joka on kansainvälisesti luokiteltu uhanalaiseksi kieleksi.

Saamenkielisen päivähoiton tulee vastata sisällöllisesti ja laadullisesti saamelaisten omaa käsitystä ja tarvetta näistä palveluista.

Saamelaiskäräjät esittää, että saamenkielisten varhaiskasvatuspalvelujen turvaamiseksi koko maassa myönnetään 2,4 miljoonaa euroa saamelaiskäräjien kautta maksettavaksi palvelujen järjestäjille.

Saamenkielisen varhaiskasvatuksen turvaamiseksi määrärahasta tulee säätää laissa ja asettaa saamelaiskäräjät valtionapuviranomaiseksi. Ministeriö neuvottelee määrärahan suuruudesta vuosittain saamelaiskäräjien kanssa.

Esitys perustuu laskelmaan, josta:

Saamelaisten kotiseutualueella oleva saamenkielinen päivähoito (1,4 milj):

- pohjoissaamenkielinen päivähoito Enontekiön kunnassa 300 000 €*
- pohjoissaamenkielinen päivähoito Inarin kunnassa 450 000 €*
- pohjoissaamenkielinen päivähoito Utsjoen kunnassa 450 000 €*
- pohjoissaamenkielinen päivähoito Sodankylän kunnassa 200 000 €*

Saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella oleva saamenkielinen päivähoito (1 milj):

- pohjoissaamenkielinen päivähoito Helsingin alueella 150 000 €*
- pohjoissaamenkielinen päivähoito Oulun alueella 450 000 €*
- pohjoissaamenkielinen päivähoito Rovaniemen alueella 400 000 €*

2) SAAMENKIELISEN VARHAISKASVATUKSEN KEHITTÄMINEN

Valtioneuvoston 3.7.2014 tekemä periaatepäätös saamen kielen elvyttämisen toimenpideohjelmaksi sisältää toimenpiteen saamelaisten kielipesätoiminnan vahvistamiseksi. Valtioneuvoston päätöksen mukaan mahdollistetaan kielipesäohjaajan palkkaaminen, joka kehittää kielenoppimisen pedagogisia menetelmiä yhteistyössä kielipesien työntekijöiden kanssa ja tukee vanhempia.

Vuonna 2015 saamenkielisten varhaiskasvatuspalvelujen piirissä on yhteensä 198 lasta, joista saamenkielisessä päivähoitossa 116 lasta ja kielipesätoiminnassa 82 lasta. Varhaiskasvatuksen ohjauksella on suuri merkitys siihen, kuinka varhaiskasvatus tukee saamelaislapsen oman kielen ja kulttuurin ylläpitämistä ja kehittämistä. Kuntien päivähoitosta vastaavilla virkamiehillä ja päättäjillä ei ole riittävästi tietoa saamelaiskulttuurista, saamelaisen varhaiskasvatuksen erityispiirteistä ja haasteista. Saamelainen varhaiskasvatuksen ohjaus edistäisi kaikkien saamelaislasten oikeutta pedagogisesti ja sisällöllisesti laadukkaaseen omakieliseen varhaiskasvatukseen, riippumatta lapsen asuinpaikasta. Saamenkielinen varhaiskasvatushenkilöstö tarvitsee omaan kieleen ja kulttuuriin pohjautuvaa ohjausta, neuvontaa ja tukea. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää lasten kielen ja kulttuurin oppimisen turvaamisen jatkuvuuteen siirryttäessä päivähoitosta tai kielipesästä perusopetukseen.

Saamenkieliseen päivähoitoon tulevien lasten saamen kielen hallinta voi olla hyvinkin eri tasoilla. Erityisenä haasteena onkin se, miten varhaiskasvatuksessa huomioidaan lapsen kielelliset erityistarpeet monimuotoisessa lapsiryhmässä, jossa on erilaisia oppijoita. Mikäli kielen ja kulttuurin omaksumisen tukemiseen ja ohjaamiseen ei kiinnitetä riittävästi huomiota, tilanne voi johtaa saamenkielisen lapsen kielen vaihtumiseksi suomen kieleen.

Saamenkielisessä päivähoitossa ja kielipesätoiminnassa tulisi myös tukea lapsen oikeutta kulttuuriperintöönsä ja huomioida erityisesti saamelaisten perinteisen tiedon säilyminen ja siirtyminen. Resurssien vähyyden vuoksi lapsilla on vain vähän mahdollisuuksia osallistua oman saamelaisen yhteisönsä tapahtumiin ja vuotuiskierron mukaisiin perinteisiin töihin ja askareisiin.

Varhaiskasvatushenkilöstö tarvitsee ohjauksen ja täydennyskoulutuksen kautta vahvistusta saamelaiskulttuurin mukaisen varhaiskasvatustoiminnan kehittämiseen.

Saamelaiskäräjät esittää, että saamenkielisten varhaiskasvatuspalvelujen ja kielipesätoiminnan vahvistamiseksi valtion talousarviossa osoitetaan 170 000 euron vuosittainen valtionavustus saamelaisen varhaiskasvatus- ja kielipesäohjaajan palkkaus- ja toimintakuluihin. Virat perustetaan saamelaiskäräjien yhteyteen.

3) VALTIONAVUSTUS SAAMELAISLASTEN SAAMEN KIELTEN JA KULTTUURIN ELVYTTÄMISEKSI

Saamen kielet tarvitsevat säilyäkseen koko yhteiskunnan tukea ja yhdenvertaisuuteen perustuvia positiivisia erityistoimia. Saamen kielten kielipesätoiminta on yksi tärkeimmistä saamen kielen ja kulttuurin säilyttämiseen tähtäävistä toimista tällä hetkellä. Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen täytäntöönpanoa valvova ministerikomitea on esittänyt huolenaiheensa erityisesti pienempien saamen kielten eli inarinsaamen ja koltansaamen kokonaistilanteesta.

Valtioneuvoston 3.7.2014 tekemä periaatepäätös saamen kielen elvyttämisen toimenpideohjelmaksi sisältää toimenpiteen saamelaisten kielipesätoiminnan vahvistamiseksi. Valtioneuvoston päätöksen mukaan kielipesätoiminnan laajentuessa valtion talousarviossa kielipesätoiminnan kehittämiseksi osoitettua määrärahaa korotetaan ja ulotetaan myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelle. Määrärahaa korotetaan vuodesta 2015 lähtien 700 000 euroon. Toiminnan laajentuessa tavoitteeksi asetetaan määrärahan korottaminen 1,4 miljoonaan euroon.

Saamelaisten kotiseutualueella toimii tällä hetkellä kahdeksan kielipesää; kaksi koltansaamen, kolme inarinsaamen ja kolme pohjoissaamen kielipesää. Saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella toimii pohjoissaamen kielipesä Helsingissä ja Oulussa. Rovaniemellä pohjoissaamenkielistä kielipesätoimintaa ollaan aloittamassa.

Saamelaiskäräjät esittää, että valtion talousarviossa varataan vähintään 2.220.000 euroa saamenkielisen kielipesätoiminnan saatavuuden turvaamiseksi koko maassa.

Esitys perustuu laskelmaan, josta:

1) saamelaisten kotiseutualueella olevat kielipesät (10) yhteensä 1 470 000 €:

- 1 pohjoissaamenkielistä kielipesä Enontekiön kunnassa 150 000 €
- 3 inarinsaamenkielistä kielipesää Inarin kunnassa 500 000 €
- 2 koltansaamenkielinen kielipesää Inarin kunnassa 220 000 €
- pohjoissaamenkielinen kielipesä Inarin kunnassa 150 000 €
- pohjoissaamenkielinen kielipesä Sodankylän kunnassa 150 000 €
- 2 pohjoissaamenkielistä kielipesää Utsjoen kunnassa 300 000 €

2) saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella olevat kielipesät (5) yhteensä 750 000 €¹:

- pohjoissaamenkielinen kielipesä Rovaniemen alueella 150 000 €
- inarinsaamenkielinen kielipesä Rovaniemen alueella 150 000 €
- pohjoissaamenkielinen kielipesä Oulun alueella 150 000 €
- pohjoissaamenkielinen kielipesä Helsingin alueella 150 000 €
- pohjoissaamenkielinen kielipesä Tampereen alueella 150 000 €

¹ Saamelaiskäräjät on kartoittanut vuonna 2014 saamelaisten kielipesätoiminnan tarvetta Rovaniemen, Oulun, Tampereen ja Jyväskylän alueella.

Merk.
Puheenjohtaja

Tiina Sanila-Aikio

Ma hallintopäällikkö

Pia Ruotsala

(Esityksestä päätti Saamelaiskäräjien kokous 25.6.2015)